

5 Rozdíly ve výsledcích vzdělávání (nejen) českých chlapců a dívek aneb diskuse o nespravedlivém známkování chlapců

Rozdíly ve výsledcích českých chlapců a dívek jsou v centru zájmu sociologie, psychologie i pedagogiky již delší dobu. Diskuse o tom, zda český vzdělávací systém či školy a učitelé znevýhodňují chlapce nebo dívky a jak k tomu dochází, se vede již nějakou dobu, nicméně v posledním roce můžeme zaznamenat jistou gradaci zájmu o toto téma (někdy hovoříme také o genderových mezerách nebo genderových rozdílech). Převážná většina analýz zabývajících se rozdíly ve výsledcích českých dívek a chlapců vychází z dat z mezinárodních výzkumů. I proto jsme využili nejnovější data z výzkumů TIMSS 2011 a PIRLS 2011, kdy byli testováni žáci 4. ročníku v matematické, čtenářské a přírodovědné gramotnosti (výsledky a popis výzkumů viz ČŠI, 2011 a ČŠI, 2012). Tato kapitola shrnuje poznatky z domácích i zahraničních výzkumů o rozdílech ve výsledcích vzdělávání chlapců a dívek a konkrétně dokládá výsledky i na základě analýz dat z výzkumů TIMSS 2011 a PIRLS 2011.

5.1 Rozdíly ve výsledcích chlapců a dívek

Výzkumy opakovaně poukazují na skutečnost, že ve většině zemí dívky dosahují lepších výsledků v testech čtenářské gramotnosti než chlapci, naopak chlapci zpravidla dosahují lepších výsledků v testech matematické a přírodovědné gramotnosti. Navíc se ukazuje, že rozdíly ve výsledcích vzdělávání (genderové mezery) se při průchodu žáků vzdělávacím systémem zvyšují. Čím starší jsou žáci, tím větší rozdíly ve výsledcích chlapců a dívek nacházíme. Zásadní přínos pro porozumění problému přináší v tomto pohledu právě mezinárodní výzkumy. Nejenže ukazují na převažující trend napříč většinou zemí, ale také poukazují na tu skutečnost, že existují vzdělávací systémy, kde rozdíly ve výsledcích chlapců a dívek ve sledovaných oblastech nejsou odlišné (statisticky významné). Z 50 států, kde proběhlo testování matematické gramotnosti v rámci výzkumu TIMSS v roce 2011, byly shledány statisticky významné rozdíly ve výsledcích dívek a chlapců ve 24 zemích, z toho navíc ve čtyřech zemích dosahují dívky výrazně lepších výsledků než chlapci (Thajsko, Katar, Omán a Kuvajt). Čeští chlapci dosáhli průměrného skóre v matematice 516 bodů a dívky 505 bodů, rozdíl ve prospěch chlapců je statisticky významný a patří k nejvyšším rozdílům v rámci zúčastněných zemí.⁸ Nicméně, jak bylo uvedeno, jsou i země (v posledním šetření celkem 26 zemí), kde nejsou shledány významné rozdíly ve výsledcích chlapců a dívek v matematice. Mezi tyto země patří například Maďarsko, Anglie a Švédsko. To mimochodem rozptyluje a popírá argumenty těch, kteří vysvětlují rozdíly mezi dívkami a chlapci v matematice nebo čtenářské gramotnosti jako přirozené a geneticky podmíněné.

Výzkumy dále ukazují, že dívky dosahují zpravidla lepších výsledků v testech čtenářské gramotnosti než chlapci a rozdíly zde jsou často větší než v matematice. Ve výzkumu PIRLS 2011 u žáků 4. ročníku byly shledány statisticky významné rozdíly ve čtenářské gramotnosti ve prospěch dívek ve 40 ze 45 zemí, které se testování účastnily. V České republice dosáhly dívky ve čtenářské gramotnosti průměrného skóre 549 bodů a chlapci 542

---

⁸ Přehled o výsledcích českých chlapců a dívek na základě starších dat z výzkumů TIMSS a PISA podává řada dalších publikací, které také diskutují a hledají příčiny těchto rozdílů. Doporučujeme k přečtení následující práce: Potužníková, Straková, 2006; Smetáčková, 2013; Matějů a Simonová, 2013; Federičová a Münich, 2014. Odkaz na online dostupné verze některých z těchto článků je k dispozici na konci článků v přehledu doporučené literatury. Pro úplnost dodejme, že ČR se neúčastnila v roce 2011 testování TIMSS v rámci žáků 8. ročníku. V roce 2007, kdy se však čeští osmáci výzkumu účastnili, nebyl zjištěn statisticky významný rozdíl ve výsledcích českých chlapců a dívek v matematice. Bylo to dáno především větším zhoršením výsledků českých chlapců v čase. Chlapci se zhoršili mezi roky 1999 a 2007 o 26 bodů, průměrný výsledek dívek se ve sledovaném období zhoršil pouze o 7 bodů. Tím se výsledky děvčat a chlapců v 8. ročníku vyrovnaly.